

NÉMETH BOZÓ ANDREA

Élet-jelek

Németh Géza képeiről

Mi, emberek, akik ideszülettünk a tér-idő hálójába, sokszor értetlenül állunk az itt uralkodó szabályok és törvények előtt, letörve a gátaktól, amik béklyóként bénítják lehetőségeinket. Közben talán felsejlik bennünk az érzés: létezik szabadság valahol... S néhányunkban felmerül a feszítő kérdés: Mivégre ez a kettősség? Mi céllal kell, hogy ennek részesei legyünk? Ki akarta ezt így? Belekényszerültünk ebbe a helyzetbe, hogy itt éljünk a téridő korlátai között, szenvedve fájdalomtól, félelemtől, betegségtől, szeretetlenségtől és a hiábavalóság érzésétől. Belezuhanjunk az anyagba és elfeledtük valódi létezésünk okát, lényünk eredetét.

Németh Géza képei jól tükrözik ennek az anyagba zuhanásnak a megrázó voltát. A művész benne találja magát egy idegen világban, ahol hamarosan rájön: küzdenie kell a megmaradásért – s nem csak a fizikai lét szabta paraméterek értelmében. Ám itt a lélek megmentéséért, a tudat tiszta fényének megőrzéséért folyó küzdelemnél jóval nagyobb a tét... Képei az emberi lélek élményeiről vallanak – sokszor megrázó őszinteséggel; az önmagával és a létezés miértjével küzdő lélek-tudat belső tapasztalásainak képi kivetítései. Igen, a küzdelem az egyik lételeme a dualításban való létezésnek. Dualitás: jó és rossz, fény és árnyék, angyal és ördög... Amikor a nap a legfényesebben ontja a földre a sugarait, akkor a legsötétebbek az árnyékok.

Az emberi lélek legnagyobb kihívása: megtalálni a hidat a kettő között, s megszüntetni a dualitás okozta belső feszültséget, kiszolgáltatottságot. Visszatérni a kétségből az egységbe. Németh Géza alkotásainak meghatározó eleme mind a dualitás, mind pedig az ebből fakadó harc problematikája. Szinte egész művészi munkásságát ez határozza meg, számára maga az alkotás is ennek a folyamatnak a leképezése: képi formában fogalmazza meg a dualitásból eredő konfliktus és küzdelem különféle aspektusait.

Gyakori beszélgetéseink egyik fő témája a művészet szerepe, lényegi mivolta az emberi világunkban. Manapság ez nem egyszerű kérdés, miután azt is le kell szögezni, mi a művészet, vagy legalábbis mi mit tartunk annak. Nyilvánvalóan erről már sokan leírtak sok mindent, s a különböző szemléletmódok más-más aspektust emelnek ki s tesznek központi helyre. Minden kornak, népnek, társadalmi csoportnak, sőt, ideológiának megvan a maga közérthető formanyelve, amivel saját életérzését ki tudja vagy szándékolja fejezni. A művészetet úgy is lehet értelmezni, mint eszközt – médiumot, amelyet valaki vagy valakik felhasználnak önnön eszmeiségük közvetítésére. Olyan, mint az erő, intelligencia vagy mágia – lehet vele építeni és nemesíteni – és lehet rombolni is. Jőmagam azonosulok azzal a véleménnyel, amely a legmagasabbrendű művészetet az ember lelki-szellemi produktumának

kvintesszenciájaként fogalmazza meg (persze a kornak megfelelő formanyelven). Ez valami olyan teremtő mozzanat, ami őserővel tör fel az ember legmélyéből, amely nem adja el magát semmilyen kívülről jövő hamis elvárásnak. És megtisztít. Bár képletesen akár magát a poklot is elénk tárhatja – de mindig megfigyelő marad, nem azonosul a gonosszal, nem válik aberrálttá...

És most kanyarodjunk vissza a művészhez. Korai műveitől kezdve jól nyomon követhető belső formálódása. Ezek az önvallomások azonban éppen azért univerzálisak, hogy nehezen érthető személyes mitológiák helyett általános belső tapasztalásokat közvetítenek. A bennük leírt folyamatok közül jónéhány nemcsak az ember személyes életében, hanem a mindenségben is zajlik. Aki saját belső útjait járja, sokszor magára ismerhet bennük. Néhány absztraktabb alkotást leszámítva, művészete jelképszerűen figuratív, leegyszerűsített alakjaival, formáival egyértelművé teszi üzenetét.

Képein keresztül beszél a világhoz. Életjeleket ad, amelyek összefüggnek az ember lényegi mivoltával. Kezdetben ezek nemegyszer a téridőbe vetett, s ott magára maradt „én” kétségbeesett segélykiáltásai. Vergődés a szakadék szélén, tomboló vágyak és indulatok, érthetetlen belső feszültségek, bénító gátak fogságában. Aztán szemügyre veszi szép sorjában a benne zajló folyamatokat. Érzéseket, indulatokat, vágyakat, ösztönöket. Először nem érti őket, nem tudja, miért kínozzák. (Az ember egy ideig a külvilágot, Istent, az embereket okolja szenvedéséért. Aztán jó esetben rájön: a pokol belül van, oda kell a fény.) Képek – vonalak, formák, színek – segítségével megragadja őket – nyakon csípi –, mintha rajtakapta volna magát bennük. Kívülről szemléli belső világát. Lemerül önnön poklába, de már a kívülálló szemével figyeli, mi történik. A költő szavakkal fogalmazza meg a felsejülő ismeretlent, a művész képekkel. S így a megfogalmazott ismeretlennel ismerkedik. Ismerössé teszi. Nem biztos, hogy barátta. Lehet ellenség is – de már nem ismeretlen. Szimbólumok segítségével megfogalmazza a dühöt (tüzet okádó halálfej), emésztő vágyat (fahasábok, melyeket bekebeleznek a lángok) és szenvedélyt (kidőlt fatörzset perzselő tűz emészt); szemügyre veszi, analizálja, milyen természetűek, hogyan működnek, hatnak. Vagy a rabság. Hogyan lehet a sűrű rácsok szűk ketrecéből kijutni? S ha szilárd alakban nem megy, akkor cseppfolyós vízzé válva, de ki kell szabadulni, s eggyé válni a végtelen tengerrel. Majd a katarzis – a megtisztulás élménye, a hit ereje. A magány feloldása: a másik ember jelenléte, a társratalálás, a hazatalálás. Lelke poklát megjárva, a fény felé indul. Ezen a ponton képei is kiszínesednek.

Ehhez kulcsfontosságú a transzcendencia. A magasabbrendű erőben való hit nélkül nemigen tudja az ember magát hajon fogva kirángatni a sárból. Képein előbukkan a transzcendens – néha jelképszerűen rejtve, aztán előlép a sötétségből, sugárzó fényalak formájában. Néhol, mint segítő Lény, máshol a sötétség erővel harcot folytató Szent alakjában. A harc alapmotívuma lesz, mint ahogy az emberi létnek is jóformán egy állandó tényezője. A harc történhet a külvilágban, nemcsak háborúkor, hanem a mindennapokban is, nem feltétlenül fegyverrel, de szóval, szándékkal, cselekedettel akár. De zajlik belül is, a belső konfliktusok erőterében. Nem kell, hogy agresszív legyen. Jó esetben nemesít, a lélek tisztulását, emelkedését szolgálhatja. A spirituális értelemben vett harc valódi, lényegi, isteni önvalónkért zajlik. S a harctér – az ember lelke. A sötétség folyton lesben áll (az ördög nem alszik), hogy megtippelje leggyengébb pillanatunkat. Először saját árnyékunk leküzdése,

átvilágítása kell, hogy megtörténjen: *Harc* című grafikáján döbbenetes tömörséggel ragadja meg a kettősség egységét. Kiderül, a glóriás fénylény és a sötét szörnyördög egymást elpusztítani látszó alakjai egységes alakzattá egyesülnek, valójában egységet alkotnak – az ember fénnel átitatott, isteni lényét saját árnyékrésze fenyegeti, s azt a sötét árnyoldalt a fény nyilai képesek csak „megsebezni”. Sötétséget oszlatni csak fénnel lehet. Egy másik grafikán (*Harc az ember lelkéért*) középkori szent alakja a fény közvetítője, a sötétség erői kívülről, a külső világból leselkednek. Amíg azonban a hit töretlen marad, s a fénnel való egylényegűségét meg tudja őrizni, a sötétség szörnyei nem férhetnek hozzá. Feladatunk tehát visszaszerezni és megőrizni fényünket, hitünket, tudatunkat, szeretetünket, amely az egyedüli út önvalónk megtartásához. Azt hiszem, ez lehet az üdvözülés. De az ember, ha beengedi a romboló érzéseket, negatív ítéleteket, dühöt, (ön)vádaskodást, stb., elveszíti egyensúlyát, s ha tartósan otthont teremt lelkében ezeknek a sötét látogatóknak, egyre inkább belebonyolódik csapdájukba. Végző menthetetlenségét nevezhetjük elkárkozásnak. Ha időnként meg is kell tapasztalnunk a rosszat, az nem kell, hogy jelentse a vele való azonosulást.

Nem könnyű ma sem művésznnek lenni, s talán sose volt az. A művésznnek, aki szólni szeretne az emberekhez, adni nekik valamit – egy élményt, gondolatot, érzést vagy éppen egy felvetett kérdést –, folyton szembesülnie kell az érzéssel, hogy műve pusztába kiáltott szó marad. Ezzel létjogosultsága forog kockán, s ha nincs szilárd hite, küldetésstudata, könnyen válhat meghasonlott, „megnemértett” művésszé. De választhatja sorsának elfogadását is: rábólintván a felmerülő nehézségekre, nem hallgatva mások fejcsóválására, vádló ítélezéseire, csendes hittel tevén a dolgát, hívén, tudván, hogy végző soron mégiscsak van – s csak ennek van – értelme.

